

ПЕТІНА

УДК 338.436.33

Любов Володимирівна
zvarich-ljuba@rambler.ru

ЛІЗИНГ – ІННОВАЦІЙНИЙ ЧИННИК АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

LEASING IS INNOVATIVE FACTOR OF ACTIVATION OF INVESTMENT PROCESSES IN AGRICULTURE

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і
аудиту та фінансів, ДВНЗ
Херсонський державний
аграрний університет

У статті досліджується вплив лізингових послуг на економічний розвиток аграрних господарств.

В статье исследуется влияние лизинговых услуг на экономическое развитие аграрных предприятий.

In the article influence of leasings services on economic development of agrarian enterprises is investigated.

Ключові слова: лізинг, фінанси, контроль, аграрні підприємства, бізнес, кредит, банк

Ключевые слова: лизинг, финансы, контроль, аграрные предприятия, бизнес, кредит, банк

Keywords: leasing, finances, control, agrarian enterprises, business, credit, bank

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Економічне зростання аграрних господарств можливе за умови їх технічного й технологічного переоснащення. Важливу роль у прискоренні цього процесу повинен відіграти лізинг як інноваційний чинник активізації інвестиційних процесів у сільськогосподарській галузі.

Аналіз існуючих досліджень за даною проблемою

Досліджуючи проблему впливу лізингу на розвиток сільського господарства В.Т. Васильєва, В.Д. Газман, Ю.С. Саблук та багато інших вчених звертають увагу на значну роль лізингу у технічному й технологічному переоснащенні аграрної галузі. Але до цього часу такий важливий чинник інвестування поки що не знайшов широкого впровадження у аграрних підприємствах, що знижує їх конкурентоспроможність. Вирішення проблеми збільшення обсягів лізингових послуг у сільськогосподарській галузі є актуальною в період більш активного освоєння європейських ринків вітчизняними товаровиробниками.

МЕТОЮ СТАТТІ є дослідження розвитку лізингових послуг у сільському господарстві.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У сільськогосподарській галузі склалася катастрофічна ситуація щодо технічного і технологічного переоснащення аграрних формувань. Морально і фізично застаріла техніка не дає змоги застосувати сучасні ресурсозберігаючі технології, призводить до витрат більше 30% врожаю. За даними Міністерства аграрної політики і продовольства України, рівень забезпечення аграрних підприємств технічними засобами вкрай низький і складає від половини до двох третин загальної потреби. Такі умови виробництва не можуть гарантувати продовольчу безпеку країни, що потребує пошуку нових джерел інвестування сільського господарства. Одним з таких джерел може стати лізинг, який здатен створити сприятливі умови для розвитку аграрного

бізнесу, значно оновити основний капітал аграрних виробничих й обслуговуючих формувань.

Лізинг – це сукупність економічних, правових і майнових відносин, які виникають у зв'язку з укладанням угоди, що стосується передачі майна у тимчасове користування його експлуатації та умов повернення або ж реалізації.

Лізингові операції здійснюються за правилами, які включають: платність; зміну господарського суб'єкта; цілеспрямованість і конкретність; майнову відповідальність; економічність; рівноправність сторін; строковість; право викупу майна лізинго-одержувачем; добровільність відносин; інноваційність; договірні відносини; повернення майна; відособлення права користування майном від власника; дотримання договору при зміні власника майна. Багато вчених доповнюють ці принципи іншими, які відповідають державній політиці та міжнародному законодавству.

Лізинг – один з основних фінансово-економічних напрямів модернізації й технічного переоснащення виробництва, підвищення конкурентоспроможності аграрних формувань, покращення їх інвестиційної привабливості. Поєднуючи в собі фінансову оренду, підприємництво та інвестиційну діяльність, лізинг є одним з найбільш ефективних інструментів матеріально-технічного й технологічного забезпечення виробництва. Він, у світовому економічному просторі, за обсягами інвестицій займає друге місце після банківських кредитів. На сьогодні лізинг займає вагомe місце у багатьох країнах світу, обсяг якого складає понад 500 млрд. дол. США. Північна Америка та ЄС лідирують за обсягами лізингових угод, а за загальною вагою лізингу у загальнонаціональних інвестиціях – Ірландія (46%). Частка лізингових операцій в загальній сумі інвестованих коштів складає у США більш 30,0%, Великобританія – 28,0%, Швеція – 26,0%. Завдяки реалізації лізингових послуг, біля 15% інвестицій спрямовуються у розвитку господарського

комплексу країн світу. Найбільш активно розвивається ринок лізингових послуг в Африці (69% річних), Австралії та Океанії (32% річних), де темпи зростання лізингового бізнесу надзвичайно високі. В країнах колишнього соціалістичного табору питома вага лізингових операцій коливається від 2 до 30%.

З метою прискорення розвитку лізингового бізнесу в аграрній сфері виробництва Постановою Кабінету Міністрів України №1031 від 18.09.1997 року створено Державний лізинговий фонд, правонаступником якого нині є НАК «Укראгро-лізинг». Ця компанія є провідною у наданні лізингових послуг сільгоспвиробникам і співпрацює з такими вітчизняними виробниками технічних засобів як СП «Агромаш», ВАТ «Львівагромашпроект», ВАТ «Червона зірка», АК «Укראгроком», ТОВ «Агросоюз» та багатьма іншими. Надаючи чисельні послуги аграрникам, вона поставляє сільськогосподарську техніку та обладнання, добрива, паливно-мастильні матеріали, запасні частини, виконує агротехнічні роботи та реалізує сировину й готову до споживання продукцію, співпрацює з науковими установами які обслуговують потреби АПК.

Законом України «Про лізинг» передбачено практичне застосування переваг як оперативного так і фінансового лізингу.

Фінансовий лізинг є однією з форм оновлення основних засобів виробництва і передбачає передачу майна лізингоодержувачу на тривалий термін і повне його відшкодування у період користування ним. Лізингова операція здійснює фінансову функцію. Вона забезпечує інвестування коштів в основні фонди та збільшує обсяги обігового капіталу аграрних підприємств. Крім того, фінансові лізингові операції передбачають, за згодою сторін, прискорену амортизацію лізингового майна (коєф ≤ 3), що створює умови прискореного оновлення виробничих потужностей [1]. Лізингові операції можуть здійснюватися у формі грошових, компенсаційних та змішаних лізингових операцій. Грошовий лізинг має місце у випадку здійснення всіх платежів у грошовій формі; компенсаційний передбачає здійснення розрахунків шляхом зустрічних поставок аграрної продукції за надані підприємству лізингові послуги; змішана форма поєднує у собі грошову і компенсаційну форми. Лізингові угоди, як правило, не потребують авансових платежів за надання послуг. Підприємець має можливість одержати обладнання та інші матеріальні ресурси без великих одноразових грошових витрат. Крім того, лізингові платежі є фіксованими, що захищає лізингоодержувача від інфляції і збільшення вартості капіталу.

Фінансовий лізинг набуває в Україні все більшої популярності. Він вигідний як лізингодавцю так і лізингоотримувачу, який витрачає менше коштів на придбання матеріальних цінностей, ніж при їх закупівлі за кредитами комерційних банків, та має змогу підтримувати обсяги обігових коштів які необхідні для подальшого розвитку виробництва.

Слід зазначити, що, згідно з Угодою лізингоотримувач має відшкодувати лізингодавцю інвестиційні витрати до яких відносяться: вартість предмета лізингу; витрати на митне оформлення,

оплату митних зборів; витрат на зберігання; страхування матеріальних цінностей під час транспортування; інші витрати передбачені договором. Розмір лізингових платежів може змінюватись за згодою сторін у строки, передбачені даним договором і законодавчими й нормативними документами. Зобов'язання лізингоодержувача по сплаті лізингових платежів наступають з початку лізингоодержувачем предмета лізингу, якщо інше не передбачене Угодою.

Незважаючи на явні переваги лізингу, він ще не набув у сільськогосподарській галузі широкого поширення. Розвитку цього виду надання фінансових послуг сприяє державна підтримка аграрних підприємств через здешевлення кредитів комерційних банків. Разом з цим, недосконалість існуючого фінансово-кредитного механізму не дає можливості дрібним фермерським і особистим селянським господарствам отримати банківські кредити із-за відсутності великих обсягів заставного майна. Не маючи реальних прав на земельні паї, селяни не можуть взяти кредити під 25-30% річних та придбати технічні засоби у власне користування. Великі, але економічно і фінансово слабкі господарства взявши кредити, часто не в змозі своєчасно розраховуватись з банками і розривають діючі лізингові угоди.

Погіршення політичної стабільності в державі також негативно впливає на розвиток ринку лізингових послуг. Не дивлячись на те, що в 2013 році галузь отримала рекордний врожай зерна – понад 63 млн. т., а її ВВП зросло до 11,5%, банки, у своїй більшості, звузили коло своїх клієнтів-аграрників, які до цього ними кредитувалися. З іншої сторони, аграрники, враховуючи політичну нестабільність в країні, побоюючись змін у правилах кредитування, знизили свої прагнення отримувати кредити. В цих умовах багато іноземних інвесторів відмовились працювати в Україні. Таким чином, політична не стабільність виявилась головним фактором, що впливають на ринок лізингових послуг в країні.

Низький рівень обізнаності підприємців-аграрників у перевагах лізингових послуг із-за відсутності єдиного інформаційного банку даних, а також належної реклами у засобах масової інформації, що стосується співпраці з лізинговими компаніями, унеможливають стійкість розвитку ринку лізингових послуг. Більшість підприємців на селі не розуміються на питаннях лізингу, не знають його переваг. Відсутність знань з питань фінансового лізингу психологічно не дозволяє селянам активно співпрацювати з лізингодавцями.

Ефективність розвитку лізингових відносин залежить від збалансованого поєднання ринкового регулювання та контролю за фінансовою діяльністю лізингових компаній. Головним критерієм ринкового регулювання є фінансова та економічна ефективність як лізингових компаній так і лізингоодержувачів. Держава, здійснюючи регулятивні функції, повинна контролювати правову, організаційну, антимонопольну діяльність учасників лізингових відносин. Послаблення контролю з боку держави над якістю технічних засобів, що пропонуються лізингодавцями,

завищення цін на лізингові послуги може призвести до монопольного становища лізингових компаній на ринку лізингових послуг. Саме з метою запобігання цих та інших викривлень була створена у 2003 році Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України.

Не сприяють розвитку ринків лізингових послуг обмеженість ресурсів лізингового фонду та неповного виконання плану фінансування лізингових компаній з Державного бюджету. Поповнення уставного фонду державних лізингових компаній у 2014 році лише на 80 млн. грн. не дають змоги забезпечити повністю потреби села у технічних та інших засобах виробництва. Тому контролюючим структурам треба більше уваги звертати на цільове використання державних коштів. У випадках їх використання не за призначенням негайно треба повертати кошти з метою відновлення лізингового фонду. Також треба звернути увагу на ті підприємства, які отримують техніку, обладнання, будівельні матеріали та інші матеріальні цінності за рахунок коштів державного бюджету. Такі послуги повинні надаватись лише товаровиробниками і в першу чергу тим аграрним підприємствам, які є учасниками інтегрованих аграрно-промислових об'єднань, здатних виконувати державні й регіональні інноваційно-інвестиційні проекти. Крім того, необхідно ретельно перевіряти фінансовий стан лізингодержувачів, а у злісних боржників-неплатників в судовому порядку необхідно вилучати матеріальні цінності надані їм у лізинг та передавати платоспроможним підприємствам. Місцеві та регіональні органи влади повинні контролювати виконання лізингових угод на предмет цільового використання коштів лізингових фондів та ефективності використання технічних засобів лізингодержувачами. Значний поштовх у розвитку ринку лізингових послуг надало б створення регіональних лізингових компаній із залученням коштів обласних бюджетів та інших місцевих джерел фінансування на придбання технічних засобів, племінної худоби, добрив, насіння, тощо. Такі лізингові компанії могли б успішно співпрацювати з сільськими виробничими кооперативами, надавати матеріальні цінності у лізинг під певний перелік сільськогосподарської продукції. А взаємодія регіональних органів влади з сільським населенням значно б активізувала кооперативний рух, сприяла б створенню додаткових робочих місць у сільській місцевості. З цією метою необхідно прийняти регіональні програми розвитку лізингових послуг в сільській місцевості, що вплинуло б на розвиток аграрної галузі.

Незважаючи на ряд недоліків становлення та розвитку ринку лізингових послуг в АПК, популярність цього виду фінансування сільськогосподарського виробництва серед аграрників з кожним роком зростає. Крім великих аграрних підприємств співпрацювати з лізингодавцями хотіло б 32-36% фермерських господарств і особистих селянських господарств. Потенційний попит на лізингові послуги в Україні великий і оцінюється у розмірі до 50 млрд. дол. США. Задоволення потреб аграрників відіграло б вирішальну роль в оновленні

основних засобів виробництва, сприяло б розвитку малого і середнього бізнесу на селі. Держава, заохочуючи лізинговий бізнес, зробила б його не тільки інструментом інтенсифікації виробництва, а й інструментом активізації інноваційно-інвестиційних процесів в АПК. Для цього необхідно здійснити низку заходів, спрямованих на удосконалення нормативно-правового регулювання; формування пільгового режиму здійснення лізингових операцій; розвитку інформаційної та навчальної інфраструктури; фінансово-економічного та організаційного забезпечення. Здійснення цих заходів поживало б процес виходу з кризового стану підприємств аграрно-промислового комплексу, оновлення технологій, створення додаткових робочих місць, зміцненню конкурентних позицій на зовнішніх ринках.

Досліджуючи лізинг як інноваційне економічне явище, слід звернути увагу на чинники, які впливають на розвиток інвестиційної лізингової діяльності. Особливо це стосується фінансово-кредитного механізму, який у нашій країні є недосконалим, не відповідає запитам сучасного аграрного бізнесу і не сприяє розвитку ринку лізингових послуг у сільськогосподарській галузі [3]. Наприклад, якщо для великих сільськогосподарських підприємств Кабінетом Міністрів України прийнято ряд заходів, спрямованих на залучення комерційних кредитів і зниження ставок кредитування, то малим фермерським та особистим селянським господарствам банки практично не надають кредити для придбання сучасних технічних засобів, так як вони не мають достатніх обсягів застави. Також великі відсоткові ставки за позики для фермерів і особистих селянських господарств є причиною їх побоювання за наслідки несвоєчасного виконання взятих на себе зобов'язань перед лізинговими компаніями. В результаті, представники малого бізнесу на селі, виробляючи майже 2/3 всієї продукції в аграрній галузі, застосовуючи застарілу, енерговитратну техніку і ручну працю, роблять вітчизняну сільськогосподарську продукцію на зовнішньому ринку низько конкурентоспроможною. Одним з шляхів вирішення цієї проблеми є активізація процесів кооперації на селі й аграрно-промислової інтеграції та створення державою умов для надання малим виробничим структурам пільгових лізингових послуг. З цією метою доцільне щонайшвидше прийняття державної Програми кооперації та інтеграції в АПК, яка б передбачала розвиток не тільки виробничих, а й обслуговуючих, зберігаючи, переробних, соціально-культурних та інших кооперативів на сільських територіях. Підтримуючи їх створення та функціонування на законодавчому рівні, здійснюючи фінансову допомогу їхньої виробничої діяльності, розвиваючи ринок лізингових послуг в аграрній галузі країна зможе збудувати основу для формування більш складних й економічно ефективних аграрно-промислових інтегрованих структур.

ВИСНОВКИ

1. Лізинг є однією з форм оновлення основних заходів виробництва й технологій, важливим чинником активізації інноваційно-інвестиційних процесів у сільському господарстві.

З лізинговими компаніями бажають співпрацювати не тільки великі аграрні підприємства, а й фермерські та особисті селянські господарства. Задоволення їх потреб у технічних засобах, сприяло б розвитку малого і середнього бізнесу на селі.

2. Недосконалість законодавства, високий рівень та політична нестабільність у країні заважають розвитку ринку надання товаровиробникам лізингових послуг. Держава, здійснюючи регулятивні функції, повинна більш жорстко контролювати правову, організаційну, антимонопольну діяльність

учасників лізингових відносин, сприяти створенню кооперативів на селі, надаючи їм пільгові лізингові послуги.

Список використаних джерел

1. Лізинг в Україні: [Навч. посібник] / Р.Капроні, С.Кісіль, Н.Рязанова, Д.Василенко. Міжнародна фінансова Корпорація. – К.: USAID, 2000. – 142с.

2. Бондар М.І. Становлення лізингових відносин в Україні / М.І.Бондар, Т.А.Бондар // Економіка АПК. – 2001. - №1. – с.37-40.

3. Безрукова А.О. Фінансово-кредитна підтримка сільськогосподарських підприємств в умовах перехідної економіки України / А.О.Безрукова // Економічний вісник НГУ. – 2007. - №5. – с. 24-29.